

امر به معروف و نهی از منکر

آیین مقدس اسلام در کنار دیگر برنامه های سازنده فردی و اجتماعی خود از پیروانش می خواهد، که نسبت به آنچه از دیگران می بینند بی تفاوت نباشند، بلکه آنها را به سوی خوبیها فرا خوانده ، از بدی ها باز دارند. این دو وظیفه اساسی (دعوت مردم به خوبی ها و جلوگیری از بدی ها) «امر به معروف و نهی از منکر» نام دارد.

امر به معروف و نهی از منکر

آیین مقدس اسلام در کنار دیگر برنامه های سازنده فردی و اجتماعی خود از پیروانش می خواهد، که نسبت به آنچه از دیگران می بینند بی تفاوت نباشند، بلکه آنها را به سوی خوبیها فرا خوانده ، از بدی ها باز دارند. این دو وظیفه اساسی (دعوت مردم به خوبی ها و جلوگیری از بدی ها) «امر به معروف و نهی از منکر» نام دارد.

«معروف» در لغت به معنای شناخته شده و «منکر» به معنای ناشناخته است و اسلام، کارهای خوب را از این جهت که با فطرت الهی انسان آشنا و سازگار است ، شناخته و کارهای بد را نیز از این جهت که با فطرت پاک وی بیگانه بوده و موجب سقوط و انحطاط اوست، ناشناخته معرفی می کند. بنابراین، هر عملی که موجب رشد و کمال انسان شود و عقل و شرع، آن را ارزش بداند، معروف و هرکاری که باعث انحراف فرد و جامعه از مسیر کمال گردد، و ضد ارزش تلقی شود، منکر خواهد بود.

اهمیت امر به معروف و نهی از منکر در اهمیت امر به معروف و نهی از منکر، همین بس، که حفظ دین در همه ابعادش به اجرای آن بستگی دارد. جوامع انسانی در پرتو عمل به این دو فریضه ، از پرتگاه سقوط، نجات یافته و به اوج کمال ، پر می گشایند. این دو به منزله ضمانت اجرا و پشتوانه عملی سایر وظایف فردی و اجتماعی در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ... است.

در متون اسلامی هیچ یک از عبادات و اعمال شایسته ، به جز امر به معروف و نهی از منکر به عنوان عامل برپائی دین و ضامن بقا و استمرار شریعت معرفی نشده است. حضرت علی(ع) در این باره می فرماید: «قوام الشریعه الامر بالمعروف والنهی عن المنکر» (تضمین کننده برپائی شریعت و نظام دین، امر به معروف و نهی از منکر است).

و نیز آن حضرت در مقایسه ای شگفت انگیز، بین امر به معروف و سایر اعمال شایسته- حتی جهاد در راه خدا- می فرماید: «وما اعمال البر کلهما والجهاد فی سبیل الله عندالامر بالمعروف والنهی عن المنکر، الا کنفته فی بحرلجی» (تمامی اعمال ارزشمند، حتی جهاد در راه خدا، در مقایسه با امر به معروف و نهی از منکر چیزی افزون بر قطره در برابر دریائی عمیق و موج نیست).

شرایط امر به معروف و نهی از منکر

تا ثیر مثبت یا منفی بسیاری از امور وابسته به شرایط انجام دادن آنهاست : یعنی یک عمل در موقعیت ویژه ای ممکن است تاثیر مثبت فوق العاده مهمی داشته باشد ولی در موقعیتی دیگر تاثیر بسیار کم رنگ تر و کم ارزش تر پدید آورد، حتی به عاملی منفی و ضد ارزش تبدیل شود. برای مثال داروئی با توجه به خصوصیات ویژه یک بیمار شفا بخش و درمانگر است ولی در شخص دیگر و با شرایط دیگر دردزا و ناراحت کننده است. بنابراین در هر عملی باید به شرایط ویژه اش توجه کرد تا بهره مثبت از آن به دست آید.

امر به معروف و نهی از منکر فریضه ای است که اگر با توجه به شرایط خاص، لازم و صحیح آن انجام گیرد داروی دردهای فردی و اجتماعی است اما اگر به شرایط آن توجه نشود گاه به جای هدایت و سازندگی ، تخریب و گمراهی به بار می آورد.

بنابراین بررسی شرایط امر به معروف و نهی از منکر بسیار ضروری و مهم به نظر می رسد. اکنون با توجه به سیره معصومین(ع) به بررسی برخی از شرایط آن می پردازیم.

شناخت معروف و منکر

هدف از امر به معروف و نهی از منکر تصحیح مسیر فرد و جامعه در راه رسیدن به کمال است. کسی که امر به معروف و نهی از منکر می کند مانند کسی است که در شب تاریک در بیابان ظلمانی چراغی در دست گرفته و گم شده ای را به راه هدایت می کند . بدون شک این فرد چراغ به دست خود باید به مسیر اصلی و راه آگاه باشد تا گم شده را راهنمایی کند. امر به معروف و نهی از منکر نیز باید بدانند که صلاح کمال فرد و جامعه در کدامین امور است تا بدانها امر کند و نیز چه چیزی فرد و جامعه را به تباهی و نابودی می کشاند تا از آن نهی نماید . آیا می توان باور داشت که فردی نا آشنا به پزشکی ، درد و دارو نسخه ای بنویسد و بیمار به سبب آن نسخه شفا یابد؟

بنابراین اولین گام و شرط امر به معروف و نهی از منکر ، شناخت معروف و منکر، احکام آنها و جایگاه شایسته آنهاست. رسول اکرم(ص) می فرماید: « سزاوار نیست مردی امر به معروف و نهی از منکر کند، مگر اینکه سه صفت را دارا باشد: ملایم در امر و نهی کردن ، عالم و دانای به آنچه از آن باز می دارد، عادل به هنگام نهی نمودن»

احتمال تاثیر

امر به معروف و نهی از منکر برای احیاء معروفها و از بین بردن منکرات و زشتیهاست و بنا به تعبیر دیگر، واجب طریقی است؛ یعنی تنها امر به معروف و نهی از منکر مطلوب خداوند و خواسته او نیست، بلکه آنچه خواسته اوست، انجام گرفتن معروفها و از بین رفتن منکرات است و امر به معروف و نهی از منکر وسیله ای برای تحقق این هدف شمرده می شود. با توجه به این نکته بخوبی روشن می شود که یکی از

شرایط ضروری این است که امر به معروف و نهی از منکر موثر باشد و موجب انجام گرفتن معروف و ترک کردن منکر باشد .
نداشتن پیامد های ناروا

گاه باز داشتن فرد یا جامعه از یک گناه و یا واداشتن آنان به یک وظیفه الهی عواقب و پیامدهایی دارد که متوجه شخص آمر وناهی،جامعه مسلمین و یا دین خدا می شود. در اینجااست که باید با توجه به قاعده اهم و مهم دقت بسیار کرد که کدامیک از نظر خداوند دارای اهمیت بیشتری است. آیا امر به معروف و نهی از منکر ضروری تر است یا پیامدهای ناگوار آن مهمتر است؟
بی تردید هر داروئی دارای عوارض جانبی است اما گاه عوارض جانبی اندک، و در مقابل درمان درد قابل تحمل است و گاه برعکس، عوارض جانبی دارو بسی سهمگین تر از درد و مرض کنونی است در این صورت هیچ پزشک عاقلی این چنین داروئی تجویز نخواهد کرد.
بی شک امر به معروف و نهی از منکر که در سایه آن جان مومنی از بین می رود، آبروی شخصی در معرض خطر قرار می گیرد و یا افراد از دین گریزان می شوند صحیح نیست و یادآور مثل معروف است که: «خواست ابرویش را اصلاح کند چشمش را کورکرد».
در سیره معصومین(ع) موارد بسیاری می بینیم که به خاطر عواقب سوء و پیامدهای ناگوار، امر به معروف و نهی از منکر را ترک کردند دیگران را نیز از این امر و نهی های بیجا و نامناسب باز داشته اند. البته این نکته نیز قابل توجه است که گاه گناه مورد ارتکاب یا وظیفه ترک شده آنقدر مهم و بزرگ است که باید جانها و مالها فدای آن شود در این صورت نمی توان با بهانه قرار دادن این شرط شانه از زیر بار مسئولیت خالی کرد و با این عذر که امر به معروف و نهی از منکر ضرر جانی و یا مالی دارد آن را ترک کرد. بهترین دلیل و برترین نمونه بر لزوم امر به معروف و نهی از منکر در این وضعیت نهضت خونبارعاشورای امام حسین علیه السلام است که به گفته آن بزرگوار برای امر به معروف و نهی از منکر تحقق یافت. چون هدف حاکمان اموی از بین بردن اساس دین مقدس اسلام بود، در راه جلوگیری از این گناه و نهی از این منکر بزرگ باید جانهای مقدسی همچون ابا عبدالله الحسین علیه السلام و یاران گرانقدرش قربانی شود و دختران پیامبر به اسارت روند. در این موارد است که بحث ایمنی از ضرر مطرح نخواهد بود.

بر انگیزتن به نیکی و بازداشتن از بدی

دیگر خواهی و مشارکت درونی و انسان دوستی یکی از جلوه های بارز امر به معروف و نهی از منکر می باشد که سلامت اجتماعی و سیاسی و سعادت عمومی در پایه این امر تحقق می یابد . خداوند تبارک و تعالی در سوره آل عمران در آیه 104 و 110 می فرماید: «وَاللّٰتٰنِ مَنكُمۡ اَمَةٌ یَدْعُوۡنَ اِلٰی الْخَیْرِ وَ یَمُرُوۡنَ بِالْمَعْرُوۡفِ وَ یَنْهَوۡنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوۡنَ... کنتم خیر امه اخرجت للناس تامرون بالمعروف و تنهون عن المنکر و تومنون بالله»

ترجمه: « باید از میان شما، گروهی، به نیکی دعوت کنند(باید از شما امتی به وجود آید که به نیکی دعوت کند) و به کار شایسته برانگیزد و از زشتی باز دارند،و آنان همان رستگارانند... شما بهترین امتی هستید که برای مردم پدیدار شده اید: به کار پسندیده فرمان می دهید،و از کار ناپسند باز میدارید،و به خدا ایمان دارید».

قرآن کریم با این بیان تکلیف مسئولیت اجتماعی و مراقبت عمومی و حکومت مردم بر مردم را روشن کرده و سرافرازی و رستگاری،و سلامت و سعادت اجتماعی را بر این امر متوقف نموده است. استاد شهید ،مرتضی مطهری در این باره می فرماید:

« باید در میان شما یک امت، یک جمعیت کارش امر به معروف و نهی از منکر باشد. چون امر به معروف و نهی از منکر، یک وظیفه عمومی است برای همه مردم،و وظیفه خاصی است برای یک طبقه معین که از حد عامه مردم بیرون است.

باید از میان شما چنین جمعیتی باشد یا باید امت،چنین امتی باشید که کارتان دعوت به خیر(امر به معروف) و نهی از منکر باشد، و تنها چنین امتی که در میان آنها دعوت به خیر و نهی از منکر وجود دارد می تواند رستگار،سرافراز،سعادت مند و مستقل باشد،صلاح و رستگاری داشته باشد...

آیه دیگر می فرماید: « مسلمانان، شما بهترین امتی هستید که به نفع بشریت ظهور کرده اید. یعنی ملتی بهتر از شما به نفع بشریت ظهور نکرده است. چرا؟ به موجب چه خاصیتی؟ به دلیل اینکه شما امر به معروف و ناهی از منکر هستید.

این وظیفه بزرگ (امر به معروف و نهی از منکر) دو رکن، دو شرط اساسی دارد: یکی از آنها رشد، آگاهی و بصیرت است.

نتیجه :

امر به معروف و نهی از منکر دو فریضه بسیار گرانقدری هستند که هم در آیات و هم در روایات به آن دو اشاره شده است که جامعه با امر به معروف و نهی از منکر زنده می ماند و اگر در جامعه ای این دو فریضه پیاده شود و افراد جامعه خود را مسئول بدانند در نتیجه آن جامعه سادتمند خواهد شد و برعکس اگر در جامعه ای امر به معروف و نهی از منکر فراموش شود جامعه رو به انحطاط می رود.

امروزه ما در کشورهای غربی به علت نبود امر به معروف و نهی از منکر شاهد انحطاط و ناهنجاریهای زیادی هستیم. آنها از کلمه آزادی بشر سوء استفاده کرده و بی بندوباری بوجود می آورند که سرانجام آن سقوط به پرتگاه ذلت می باشد.

به هر حال ما مسلمانان مفتخر به انجام فریضه امر به معروف و نهی از منکر هستیم که با این عمل خود جامعه را نجات میدهیم بدین معنی که اگر یک نفر با امر به معروف به طرف نیکیها و فضائل اخلاق حرکت کند در حقیقت آن فرد را به سوی سعادت و خوشبختی هدایت کرده ایم، و نیز اگر افرادی با نهی از منکر از ارتکاب به اعمال غیر خدا پسند باز می ایستند در چنین حالتی نیز ما آن افراد را از تباهی نجات داده ایم.

پرویز جستان

اداره تبلیغات اسلامی سراب

منابع و ماخذ:

-شهید آیت الله مرتضی مطهری- حماسه حسینی

